

Werkmaterialen concepteindtermen voor leraren

Definitief conceptexamenprogramma
Nederlandse taal en literatuur
havo

September 2026

Hoe te gebruiken?

- Op de A4-pagina's staan vier kaartjes met eindtermen.
- Print de A4-pagina's dubbelzijdig en op ware grootte. Bij voorkeur op stevig papier en in kleur.
- Lamineer de A4-pagina's eventueel.
- Snijd of knip de A4-pagina's volgens de richtlijnen in het printvoorbeeld (*zie volgende pagina*).
- Dit werkmateriaal kun je gebruiken in je vaksectie of in overleg met je team.

Meer tips hoe je de kaartjes kunt inzetten vind je op: Actualisatie examenprogramma's | SLO:
www.actualisatie-examenprogrammas.nl

Dit is een uitgave van:

SLO, in opdracht van het ministerie van OCW.

2026 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

www.actualisatie-examenprogrammas.nl

Instructies

- Print de A4-pagina's dubbelzijdig op ware grootte: zorg ervoor dat de printrichting op de lange zijde van het papier is ingesteld:

- Uitsnijden volgens de stippellijn in het voorbeeld op deze pagina.

Eindterm 2

De leerling evalueert en reflecteert op zakelijke en literaire teksten, passend bij het lees-, kijk- of luisterdoel. (B)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van overeenkomsten en verschillen in feitelijke uitspraken, waarderende uitspraken, standpunten, argumenten en perspectieven;
- analyseren van inhoudelijke relaties binnen en tussen teksten;
- beschrijven van overeenkomstige en tegenstrijdige inhoud binnen en tussen teksten;
- beoordelen van relevantie en betrouwbaarheid van teksten;
- reflecteren op de inhoud en vorm van teksten.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*

3

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 3

De leerling verwerkt doelgericht informatie uit mondelinge, schriftelijke en digitale bronnen. (B)

Het gaat hierbij om:

- formuleren van een zoekopdracht op basis van een onderzoeksvraag;
- inzetten van geschikte zoekstrategieën en -hulpmiddelen;
- selecteren van bruikbare bronnen en informatie;
- ordenen en integreren van kennis en inzichten.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*

5

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 4

De leerling reflecteert op de mogelijkheden en beperkingen van digitale communicatiemiddelen. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen hoe digitale technologie de communicatie in het dagelijks leven en de maatschappij beïnvloedt;
- verkennen hoe makers van digitale media de aandacht van gebruikers trekken en vasthouden, en reacties uitlokken;
- reflecteren op de mogelijkheden, beperkingen en geschiktheid van digitale middelen bij het verwerken en produceren van teksten.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*

7

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 1

De leerling toont begrip van zakelijke en literaire teksten, passend bij het lees-, kijk- of luisterdoel. (B)

Het gaat hierbij om:

- analyseren van communicatieve doelen, publiek en context in relatie tot het genre;
- beschrijven van feiten, meningen, argumenten en perspectieven;
- verwoorden van hoofd- en bijzaken, hoofdgedachte en thema;
- analyseren van inhoudelijke relaties binnen teksten;
- verwoorden van inhouden en betekenis van de tekst.

Eindterm 2

De leerling evalueert en reflecteert op zakelijke en literaire teksten, passend bij het lees-, kijk- of luisterdoel. (B)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van overeenkomsten en verschillen in feitelijke uitspraken, waarderende uitspraken, standpunten, argumenten en perspectieven;
- analyseren van inhoudelijke relaties binnen en tussen teksten;
- beschrijven van overeenkomstige en tegenstrijdige inhoud binnen en tussen teksten;
- beoordelen van relevantie en betrouwbaarheid van teksten;
- reflecteren op de inhoud en vorm van teksten.

Eindterm 3

De leerling verwerkt doelgericht informatie uit mondelinge, schriftelijke en digitale bronnen. (B)

Het gaat hierbij om:

- formuleren van een zoekopdracht op basis van een onderzoeksvraag;
- inzetten van geschikte zoekstrategieën en -hulpmiddelen;
- selecteren van bruikbare bronnen en informatie;
- ordenen en integreren van kennis en inzichten.

Eindterm 4

De leerling reflecteert op de mogelijkheden en beperkingen van digitale communicatiemiddelen. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen hoe digitale technologie de communicatie in het dagelijks leven en de maatschappij beïnvloedt;
- verkennen hoe makers van digitale media de aandacht van gebruikers trekken en vasthouden, en reacties uitlokken;
- reflecteren op de mogelijkheden, beperkingen en geschiktheid van digitale middelen bij het verwerken en produceren van teksten.

Te denken valt aan:

- een informatieve podcast beluisteren en de perspectieven op het onderwerp benoemen;
- het verhaalverloop in een literaire tekst schematisch weergeven;
- een documentaire bekijken over een cultureel of maatschappelijk onderwerp en de hoofdzaken samenvatten;
- een mindmap maken waarop de belangrijkste inhoudelijke relaties uit een zakelijke tekst worden weergegeven.

Te denken valt aan:

- tegenstrijdige inhoud die naar voren komen in een politiek debat of een talkshow benoemen en bespreken;
- framing analyseren in verschillende teksten rondom een actueel en gevoelig onderwerp;
- teksten over eenzelfde onderwerp rangschikken op basis van relevantie;
- de betrouwbaarheid van verschillende berichten op internet bespreken door te kijken naar de inhoud en het beeldgebruik.

Te denken valt aan:

- aantekeningen maken tijdens een proefcollege aan een hogeschool;
- een overzicht maken van mogelijke zorgverzekeringen op basis van vooraf gestelde criteria;
- een debat over een maatschappelijke kwestie voorbereiden door argumenten te verzamelen uit verschillende bronnen;
- teksten verzamelen en ordenen over het onderwerp van je profielwerkstuk.

Te denken valt aan:

- een onderzoek doen naar de kansen en risico's van het gebruik van digitale communicatiemiddelen bij het maken van teksten;
- een krantenbericht en een online bericht over hetzelfde onderwerp vergelijken voor wat betreft het vasthouden van aandacht;
- verkennen van toekomstscenario's voor de ontwikkeling van digitale communicatie;
- generatieve artificiële intelligentie (GenAI) gebruiken om gerichte feedback te vragen op zelfgeschreven teksten.

Eindterm 5

De leerling schrijft afgestemd op doel, publiek en context. (B)

Het gaat hierbij om:

- teksten uit zakelijke genres, gerelateerd aan literaire en maatschappelijke contexten;
- ordenen, parafraseren en samenvatten van gegenereerde en geselecteerde tekstinhoud;
- gestructureerd verwoorden van ervaringen, gevoelens, ideeën, redeneringen en standpunten in begrijpelijk en passend Nederlands;
- toepassen van kennis over taalverzorging, taalgebruik, genrekenmerken en bronvermelding, waar nodig met behulp van taaladviesbronnen;
- passend opmaken van een tekst, waar nodig met gebruik van tabellen en figuren.

Eindterm 6

De leerling spreekt afgestemd op doel, publiek en context. (B)

Het gaat hierbij om:

- teksten uit zakelijke genres, gerelateerd aan literaire en maatschappelijke contexten;
- gestructureerd verwoorden van ervaringen, gevoelens, ideeën, redeneringen en standpunten in begrijpelijk en passend Nederlands;
- afstemmen van taalgebruik, stemgebruik en non-verbale communicatie;
- afstemmen van medium en inhoud op kennis, achtergrond en perspectief van het publiek;
- passend inzetten van visuele ondersteuning.

Eindterm 7

De leerling gebruikt taal op een creatieve manier. (E)

Het gaat hierbij om:

- op verschillende manieren verwoorden van ervaringen, fantasieën, gevoelens en ideeën;
- zichzelf uiten door te experimenteren met klanken, woorden, zinnen en taalconventies;
- experimenteren met literaire, retorische en visuele middelen in teksten;
- verwoorden van keuzes met betrekking tot inhoud, vorm en taalgebruik.

Eindterm 8

De leerling voert gesprekken afgestemd op doel, gesprekspartner(s) en context. (B)

Het gaat hierbij om:

- actief bijdragen aan gesprekken gerelateerd aan literaire en maatschappelijke contexten;
- initiatief nemen, actief luisteren en passend reageren op signalen en bijdragen van gesprekspartner(s);
- afstemmen van taalgebruik, stemgebruik en non-verbale communicatie;
- afstemmen van inhoud op kennis, achtergrond en perspectief van de gesprekspartner(s);
- toepassen van gespreks- en taalconventies.

Te denken valt aan:

- een toespraak houden voor alle examenleerlingen tijdens de diploma-uitreiking;
- een TED-talk houden over een taalkundig onderwerp;
- een informatieve podcast maken over een literair werk;
- een literaire stadswandeling verzorgen voor leerlingen in de brugklas.

Nederlandse taal en literatuur havo Domein A Communicatie Subdomein A2 Productieve taalvaardigheid - SE

Te denken valt aan:

- een opiniërend artikel schrijven over een maatschappelijk thema met gebruik van persoonlijke ervaringen;
- een humoristische blog schrijven over een actuele trend onder jongeren;
- een informatief artikel schrijven over een specifiek onderwerp uit een profiel(keuze) vak, voor leerlingen in de onderbouw;
- een eigen tekst herschrijven voor een andere doelgroep.

Nederlandse taal en literatuur havo Domein A Communicatie Subdomein A2 Productieve taalvaardigheid - SE

Te denken valt aan:

- een discussie voeren over een actuele maatschappelijke kwestie;
- een overleg voeren met medeleerlingen tijdens een samenwerkingsopdracht;
- een interview houden met iemand die een andere thuistaal heeft dan het Nederlands over de voor- en nadelen daarvan;
- een debat voeren over een landelijke kwestie, met aandacht voor een heldere structuur en retorische middelen.

Nederlandse taal en literatuur havo Domein A Communicatie Subdomein A3 Interactie - SE

Te denken valt aan:

- een dialoog schrijven tussen twee alledaagse voorwerpen, die klinken zoals ze eruitzien;
- de inhoud van een nieuwsbericht tot poëzie verwerken en uitleggen welke vorm en taalkeuzes daar bij passen;
- een eigen tekst of presentatie boeiender of aantrekkelijker maken door gebruik van visuele en literaire middelen;
- een dagboekfragment schrijven vanuit het perspectief van een bekend historisch figuur.

Nederlandse taal en literatuur havo Domein A Communicatie Subdomein A2 Productieve taalvaardigheid - SE

Eindterm 9

De leerling voert gesprekken om tot kennisopbouw, begrip of een aanpak te komen. (B)

Het gaat hierbij om:

- verwoorden van kennis, ideeën en standpunten met argumenten;
- ruimte bieden voor bijdragen van gesprekspartners en vragen om toelichting, verklaring of bevestiging;
- luisteren naar, doorvragen op en ter discussie stellen van de ideeën en perspectieven van gesprekspartners;
- beargumenteerd accepteren of verwerpen van andermans argumenten;
- samenvatten van inzichten en oplossingen of trekken van conclusies.

Eindterm 10

De leerling toont inzicht in zakelijke en literaire genres. (B)

Het gaat hierbij om:

- benoemen van kenmerken met betrekking tot context, doel, inhoud en vorm, passend bij een genre;
- beschrijven van genrespecifieke kenmerken van taalgebruik;
- verbanden leggen tussen het gebruik van genrekenmerken en het communicatieve doel.

Eindterm 11

De leerling beoordeelt de overtuigingskracht van een tekst en de auteur of spreker. (B)

Het gaat hierbij om:

- analyseren van standpunt en argumenten en van de context waarin de argumentatie plaatsvindt;
- beoordelen van de geloofwaardigheid van de auteur of spreker;
- analyseren van de manier waarop gevoelens worden opgeroepen bij het publiek, al dan niet via framing;
- evalueren van de inhoud en presentatie van de argumentatie.

Eindterm 12

De leerling reflecteert op de relatie tussen vorm en betekenis van taal. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen van verbanden tussen vorm en betekenis op het niveau van klanken, woord- en zinsstructuren;
- reflecteren op taalverschijnselen op basis van taalgevoel, taalnormen en taalgebruik.

Te denken valt aan:

- een gezamenlijke oplossing formuleren voor een vraagstuk uit een ander schoolvak;
- een gesprek voeren over de acceptatie en inburgering van veelgemaakte taalfouten;
- een evaluatiegesprek voeren waarin de samenwerking in het kader van een groepsopdracht centraal staat;
- een klassengesprek voeren over de interpretatie van een gezamenlijk gelezen literaire tekst.

Te denken valt aan:

- verschillende recensies vergelijken en uitleggen welke het communicatieve doel het beste bereikt;
- genrekenmerken van een offline en een online tekst binnen hetzelfde genre met elkaar vergelijken;
- een instructie maken om een tekst om te zetten naar een ander genre;
- verschillende zakelijke en literaire teksten rondom een thema verzamelen en de genrekenmerken van deze teksten in kaart brengen.

Te denken valt aan:

- een speech van een politicus analyseren op non-verbale manieren om het publiek te overtuigen;
- uitingen op sociale media van verschillende influencers vergelijken en verwoorden hoe zij de ontvanger overtuigen van hun idee;
- framing in de media onderzoeken door een gesprek in een praatprogramma te analyseren;
- de presentatie van standpunt en argumenten vergelijken van deelnemers van een online forum.

Te denken valt aan:

- op taalkeuzes in eigen en andermans teksten reflecteren;
- een interview houden over een bekende taalergernis als 'Hun hebben' of 'Het meisje die' en het effect daarvan;
- in een presentatie uitleggen hoe vorm en betekenis van een woord veranderd zijn door maatschappelijke invloeden;
- dezelfde zinsdelen in zoveel mogelijk verschillende volgordes opschrijven en uitleggen hoe de betekenis van de zin daardoor verandert.

Eindterm 13

De leerling toont inzicht in en reflecteert op taalvariatie en taalverandering. (H)

Het gaat hierbij om:

- vergelijken van talen en taalvariëteiten in het Nederlandse taalgebied;
- beschrijven van overeenkomsten en verschillen tussen talen en taalvariëteiten vanuit etnische, geografische, historische en sociale invalshoeken;
- beschrijven hoe talen en taalvariëteiten veranderen;
- reflecteren op het eigen meertalig repertoire en meertaligheid in het Nederlandse taalgebied.

Eindterm 14

De leerling gebruikt ervaringen, interesses en kwaliteiten bij de eigen loopbaanontwikkeling. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de rol van vakspecifieke kennis en vaardigheden in de samenleving;
- oriënteren op sectoren, beroepen en vervolgoopleidingen waarin kennis en vaardigheden van Nederlands een rol kunnen spelen;
- deelnemen aan activiteiten die bijdragen aan het verkennen van interesses, kwaliteiten en mogelijkheden;
- reflecteren op opgedane ervaringen, indien relevant voor de eigen oriëntatie op studie en beroep.

Eindterm 15

De leerling legt verbanden tussen het interpreteren van een tekst en de gebruikte literaire middelen, stijl en vorm. (B)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van inhoud en thema van verhalende, lyrische en dramatische teksten;
- analyseren van opvallende literaire middelen en kenmerken van stijl en vorm;
- analyseren hoe keuzes van een auteur of spreker voor literaire middelen, stijl en vorm bijdragen aan de interpretatie van een tekst.

Eindterm 16

De leerling evalueert diens literaire ontwikkeling aan de hand van literaire teksten. (E)

Het gaat hierbij om:

- belevend, herkenkend, reflecterend en interpreterend lezen van acht literaire werken, waarvan ten minste zes oorspronkelijk Nederlandstalige boeken;
- lezen, beluisteren en bekijken van een gevarieerde selectie gedichten en liedteksten;
- reflecteren op opgedane inzichten en kennis over zichzelf, werelden en culturen na het lezen van literaire teksten;
- reflecteren op de eigen literaire ontwikkeling op basis van kennis van literaire genres, eigen interesses en leeservaringen.

Te denken valt aan:

- onderzoek doen naar lokale taalvariëteiten en de herkomst daarvan;
- een vergelijking maken tussen de uitspraak van woorden in het Standaardnederlands, het Vlaams of het Surinaams-Nederlands;
- een infographic maken over het gebruik en de ontwikkeling van specifieke leenwoorden;
- aan de hand van een taalportret reflecteren op het eigen meertalig repertoire.

Te denken valt aan:

- in een schema weergeven welke vervolgstudies en beroepen er zijn op het terrein van communicatie, taal en literatuur;
- een curriculum vitae maken met daarin expliciete aandacht voor kwaliteiten op het gebied van het schoolvak Nederlands;
- bij een mogelijke vervolgopleiding in kaart brengen welke taalvaardigheden belangrijk zijn;
- met professionals uit een specifieke beroepsgroep in gesprek gaan over taal en taalgebruik in het werkveld.

Te denken valt aan:

- een mindmap maken met verhaal-elementen die van belang zijn voor de interpretatie van de literaire tekst;
- in kaart brengen hoe een auteur specifieke literaire middelen gebruikt en wat het effect daarvan is op de lezer;
- een groepsgesprek voeren over het effect van het gekozen vertelperspectief op de lezer;
- aan de hand van fragmenten uitleggen hoe de stijl van invloed is op de persoonlijke interpretatie.

Te denken valt aan:

- in een gesprek terugblikken op de eigen literaire ontwikkeling vanaf de brugklas tot nu;
- in een klassengesprek cultureel bepaalde denkbeelden in literatuur bespreken en de invloed daarvan op de eigen manier van denken hierover;
- een recensie schrijven voor leeftijd-genoten over een gelezen roman;
- een beargumenteerde bloemlezing maken van gedichten, passend bij een zelfgekozen thema.

Eindterm 17

De leerling legt verbanden tussen literatuur, maatschappij en cultuur. (H)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen hoe belangrijke maatschappelijke thema's zichtbaar worden in literatuur;
- uitleggen hoe literatuur van invloed is op maatschappij en cultuur;
- verkennen van intertekstualiteit;
- reflecteren op hoe literatuur en de maatschappelijke en culturele context op elkaar inwerken.

Nederlandse taal en literatuur havo
Domein C Literatuur
Subdomein C2 Literatuur in beweging - SE

Eindterm 18

De leerling verkent historische Nederlandstalige literatuur. (E)

Het gaat hierbij om:

- lezen van een gevarieerde selectie literaire teksten uit de Nederlandstalige literatuurgeschiedenis tot 1970, in hertaling of bewerking;
- verkennen van overeenkomsten en verschillen tussen oudere en hedendaagse literaire teksten;
- verkennen hoe universele thema's en verhalen doorwerken in de Nederlandstalige literatuur.

Nederlandse taal en literatuur havo
Domein C Literatuur
Subdomein C2 Literatuur in beweging - SE

Te denken valt aan:

- een eigentijdse bewerking maken van een fragment van een historisch literair werk;
- kennis maken met een historisch en een modern literair werk over hetzelfde thema en opvallende gelijkenissen bespreken;
- een groepsgesprek voeren en reflecteren op de manier waarop leeftijdgenoten in een historische periode geleefd hebben;
- een scène uit een historisch literair werk naspelen.

Nederlandse taal en literatuur havo Domein C Literatuur Subdomein C2 Literatuur in beweging - SE

Te denken valt aan:

- in een presentatie uitleggen hoe een actueel maatschappelijk thema is uitgewerkt in een literaire tekst;
- een korte reflectie schrijven of presenteren over hoe een ethisch dilemma van de hoofdpersoon in de huidige maatschappelijke context nog steeds actueel is;
- klassikaal bespreken hoe literaire werken kunnen bijdragen aan het doorbreken van taboes;
- in een boekpresentatie uitleggen hoe een thema uit een klassiek sprookje terugkeert in een hedendaags literair werk.

Nederlandse taal en literatuur havo Domein C Literatuur Subdomein C2 Literatuur in beweging - SE